

УДК 351:355.02](477)

О. В. Кравчук

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН СТОСОВНО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті проаналізовано досвід європейських країн стосовно державного управління в галузі експертно-криміналістичного забезпечення. Зокрема, виокремлено основні організаційні форми експертно-криміналістичного забезпечення в країнах Європи. Виділено характерні риси функціонування експертно-криміналістичних служб європейських країн.

Ключові слова: експертно-криміналістичне забезпечення, державне управління, експертно-криміналістична служба, централізація і децентралізація, організаційні форми.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності експертно-криміналістичної діяльності залежить від стану її організації, відповідності сучасним потребам практики боротьби зі злочинністю та науково-технічних досягнень, покликаних задовольнити ці потреби. Система такої організації в її конкретному вираженні регламентується законодавством та нормативними актами певної країни. Відповідно, узагальнення закордонного досвіду щодо державного управління в галузі експертно-криміналістичного забезпечення є актуальним і необхідним у нинішніх умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного управління в галузі експертно-криміналістичного забезпечення досліджувалися в нинішніх умовах численними вченими та практиками, зокрема такими, як: А.І. Бастрикін [2], І.В. Гора [3], Н.І. Клименко [4] та ін.

Однак проблеми впровадження досвіду європейських країн у вітчизняну практику все ще залишаються нагальними.

Метою статті є аналіз досвіду європейських країн стосовно державного управління в галузі експертно-криміналістичного забезпечення.

Досягнення поставленої мети викликає необхідність виокремлення низки відповідних завдань:

– виокремити основні організаційні форми експертно-криміналістичного забезпечення в країнах Європи;

– виділити характерні риси функціонування експертно-криміналістичних служб європейських країн.

Виклад основного матеріалу. В європейських країнах відомі дві основні організаційні форми експертно-криміналістичного забезпечення. Визначальним моментом для першої з них стала орієнтація на спеціальні, зокрема експертні, установи, для другої – на конкретних фахівців, включених до списків експертів-криміналістів. Остання організаційно-процесуальна форма криміналістичної експертизи в середині минулого століття була відома в соціалістичних європейських країнах як інститут присяжних експертів [1; 3].

У країнах ЄС також присутні дві основні організаційні форми експертно-криміналістичного забезпечення. Перша з них орієнтована на спеціальні (зокрема, експертні) установи, друга фокусується на конкретних експертах, включених до списків криміналістів, які отримали ліцензію на право виробництва криміналістичної експертизи [2; 4].

Разом із тим залишаються окремі проблемні та негативні сторони рішення організаційно-процесуальних питань криміналістичної експертизи за допомогою створення спеціалізованих експертно-криміналістичних установ, які орієнтовані на:

- посилення фактора адміністрування у сфері експертно-криміналістичної діяльності;

- вирішення питань відомчої належності даних установ;

- характер централізації та децентралізації подібних установ.

Зокрема, під централізацією розуміється об'єднання всіх експертних установ в єдиний інститут криміналістичних експертиз під єдиним керівництвом в одному з відомств, а під децентралізацією – розосередження їх за відповідними відомствами [1; 4].

На практиці в більшості європейських країн експертно-криміналістична служба разом з іншими поліцейськими організаціями знаходиться під юрисдикцією Міністерства внутрішніх справ. Загалом, дана структура не викликає сумніву з точки зору дотримання законності та є виправданою з точки зору ефективності застосування криміналістичних засобів і методів розкриття і розслідування злочинів.

Як приклад можна розглянути організаційну структуру експертно-криміналістичної служби Великобританії (англ. The Forensic Science Service – FSS) – виконавчої установи Міністерства внутрішніх справ Великобританії, яка є важливою ланкою в роботі британської поліції щодо розкриття, розслідування та попередження злочинів.

Основними завданнями FSS є надання професійної допомоги в процесі розкриття і розслідування злочинів. Однак у законодавчих процесах Великобританії передбачена можливість залучення до роботи переважно фахівців приватних криміналістичних лабораторій, що надають свої послуги по деяких специфічних видах експертиз, таким як криміналістичне дослідження документів [2; 4].

Слід зазначити, що співробітники експертно-криміналістичної служби Великобританії беруть участь в оперативно-розшукових і слідчих заходах, виконують експертизи і дослідження для 43 регіональних поліцейських підрозділів Англії і Уельсу, а також для Королівської прокуратури, митної та акцизної служби та низки інших правоохоронних органів. FSS надає послуги приватним компаніям

як всередині країни, так і за кордоном, а також активно взаємодіє з правоохоронними органами більш ніж 35 країн.

У деяких країнах експертно-криміналістична служба є частиною Міністерства юстиції (наприклад, в Португалії та Нідерландах) або Міністерства оборони, входячи до складу збройних формувань (наприклад, у Франції) [1; 3].

У Франції історично склалося так, що два окремих поліцейських формування залучені до експертно-криміналістичної діяльності: Національна жандармерія і Національна поліція. Зокрема, до обов'язків Національної поліції входить забезпечення громадського порядку в містах з населенням понад 20 тис. осіб, тоді як Національна жандармерія відповідальна за громадський порядок на решті територій країни. Обидва поліцейських формування мають право розслідувати злочини [1; 2].

До складу Національної жандармерії входить унікальний експертно-криміналістичний інститут (IRCGN), який тісно співпрацює з поліцією, слідчими, прокурорами та суддями.

Службовці, діяльність яких пов'язана з кримінальним розслідуванням, відносяться до спеціалізованих підрозділів. Ці підрозділи розташовані на території всієї країни, щоб забезпечувати ефективність роботи з розслідування і розкриття злочинів. Існують два рівня спеціалізації: 20 підрозділів займаються розслідуванням небезпечних випадків на регіональному рівні і 90 підрозділів, що залишилися, здійснюють розслідування на місцевому рівні. Фахівці з огляду місця події знаходяться в кожному підрозділі (і в регіональному, і в місцевому) [2; 4].

Можлива також інша структура і підпорядкованість. У деяких країнах експертно-криміналістичні лабораторії підпорядковані Міністерству юстиції на додаток до експертно-криміналістичних лабораторій, що підпорядковуються Міністерству внутрішніх справ (наприклад, в Іспанії та Польщі). При цьому в Іспанії два окремих відомства мають експертно-криміналістичні лабораторії і залучені до експертно-криміналістичної діяльності – Міністерство внутрішніх справ і Міністерство юстиції.

Самостійні експертно-криміналістичні підрозділи присутні в Національній поліції і в Цивільній гвардії, а також в автономних поліціях Країни Басків і Каталонії. В останні роки в межах державної політики поглиблення координації діяльності правоохоронних органів здійснюється робота щодо зміцнення взаємодії криміналістичних служб Національної поліції і Цивільної гвардії. Протягом останніх років в іспанських експертно-криміналістичних підрозділах відбулися такі перетворення:

- посилено й модернізовано лабораторії ДНК-аналізу і хімічних досліджень у Мадриді, Барселоні та Севільї;
- створено дві нові лабораторії ДНК-аналізу у Валенсії і Ла-Коруњи;
- відкрито хіміко-токсикологічну лабораторію в Малазі;
- почала функціонувати загальнонаціональна база даних ДНК, єдина для Національної поліції, Цивільної гвардії, автономних поліцій Країни Басків і Каталонії;
- введено в дію загальну для всіх поліцейських органів країни автоматичну систему ідентифікації відбитків пальців;
- розпочато формування бази даних відбитків взуття;
- створено Групу експертизи арабського письма;
- створено підрозділ криміналістичної інфографії, яка відтворює тривимірні комп'ютерні зображення місць злочинів;
- введено в дію автоматичну систему порівняльного аналізу акустичних сигналів [3; 4].

Розпочав функціонування новий лабораторно-дослідний центр Головного комісаріату наукової поліції Корпусу Національної поліції Іспанії. Новітнє обладнання дозволяє виконувати найскладніші балістичні, антропологічні й хімічні експертизи, а також ДНК-аналіз.

У деяких країнах (наприклад, у Словаччині та Туреччині) криміналістичні лабораторії, що займаються біомедичними дослідженнями, входять до складу університетів [1; 2].

Таким чином, у більшості європейських країн експертно-криміналістична діяльність є різновидом державної служби та є організаційно підпорядкованою дер-

жавним правоохоронним відомствам (МВС, Мінюст, Міноборони). Однак все ще залишаються окремі проблемні та негативні сторони рішення організаційно-процесуальних питань криміналістичної експертизи за допомогою створення спеціалізованих експертно-криміналістичних установ, серед яких ключовими є посилення фактора адміністрування у сфері криміналістичної експертизи, питання відомчої належності даних установ, а також характер їх централізації і децентралізації.

Висновки та пропозиції. Таким чином, виконання даного дослідження уможливорює отримання таких висновків.

1. Виокремлено основні організаційні форми експертно-криміналістичного забезпечення в країнах Європи. Відмічено, що в нинішніх умовах виділяють такі з них, що орієнтовані на спеціальні, зокрема експертні, установи, а також такі, що сфокусовані на конкретних фахівцях, включених до списків експертів-криміналістів.

2. Виділено характерні риси функціонування експертно-криміналістичних служб європейських країн. Підкреслено, що в більшості європейських країн експертно-криміналістична діяльність є різновидом державної служби та є організаційно підпорядкованою державним правоохоронним відомствам. У деяких країнах службовці, діяльність яких пов'язана з кримінальним розслідуванням, відносяться до спеціалізованих підрозділів. Крім того, протягом останніх років у межах державної політики поглиблення координації діяльності правоохоронних органів здійснюється робота щодо зміцнення взаємодії криміналістичних служб.

Список використаної літератури:

1. Абрамова В.М. Криміналістика. Київ, 2007. 557 с.
2. Бастрыкин А.И. Криминалистика. Техника, тактика и методика расследования преступлений. Санкт-Петербург, 2008. 480 с.
3. Гора І.В. Криміналістика. Київ, 2007. 236 с.
4. Клименко Н.І. Судова експертологія : курс лекцій. Київ, 2007. 528 с.

Кравчук О. В. Опыт европейских стран относительно государственного регулирования в области экспертно-криминалистического обеспечения

В статье проанализирован опыт европейских стран относительно государственного управления в области экспертно-криминалистического обеспечения. В частности, выделены основные организационные формы экспертно-криминалистического обеспечения в странах Европы. Определены характерные черты функционирования экспертно-криминалистических служб европейских стран.

Ключевые слова: экспертно-криминалистическое обеспечение, государственное управление, экспертно-криминалистическая служба, централизация и децентрализация, организационные формы.

Kravchuk O. The experience of the European countries of rather public administration in the field of expert and criminalistic ensuring

The experience of the European countries concerning public administration in the field of expert and criminalistic ensuring is analyzed in the article. In particular, the main organizational forms of expert and criminalistic ensuring in the countries of Europe are allocated. The features of functioning of expert and criminalistic services of the European countries are defined.

Key words: expert and criminalistic ensuring, public administration, expert and criminalistic service, centralization and decentralization, organizational forms.